

TANULMÁNY

A projekt címe: Helyi kisközösségek Kisbérhez tartozásának erősítése
Projekt azonosítószáma: TOP-5.3.1-16-KO1-2017-00005
Kedvezményezett: Kisbér Város Önkormányzata (Konzorciumvezető) és Komárom-
Esztergom Megyei Önkormányzat (Konzorciumi tag)
Támogatás összege: 22 407 407 Ft (100% támogatási intenzitás)
Megvalósítási időszak: 2018. október 1. – 2023. január 31.

KISBÉR VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	2
2. Kisbér bemutatása: A helyi identitás történelmi és társadalmi gyökerei.....	2
3. Megvalósított tevékenységek és módszertan	3
4. Célcsoportok elérése és bevonása	5
5. Hatásvizsgálat.....	5
6. Fenntarthatóság és jövőkép	6
7. Záró gondolatok	6

1. Bevezetés

A „Helyi kisközösségek Kisbérhez tartozásának erősítése” elnevezésű, TOP-5.3.1-16-KO1-2017-00005 azonosítószámú projekt az elmúlt évtizedek egyik legátfogóbb és legkomplexebb, kifejezetten a humánerőforrásra és a társadalmi kohézióra fókuszáló fejlesztése volt Kisbér városában és vonzáskörzetében. A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program keretében, az Európai Szociális Alap 22,4 millió forintos, vissza nem térítendő támogatásával megvalósult program alapvető célja a helyi identitás megerősítése, a lakosság – kiemelten a fiatalok és a szenior korosztály – településhez való kötődésének elmélyítése, valamint az önkormányzat és a helyi civil szféra közötti intézményesített, strukturált párbeszéd megteremtése volt.

A Támogatási Szerződésben rögzített konzorciumi formában végrehajtott projekt valósult meg. A projekt során legalább 30 közösségi interjú alapján elkészült a Helyi Cselekvési Terv, lezajlott több tucat közösségi akció (a kötelező 12 helyett), létrejöttek a nyilvánossági fórumok, két fő megszerezte a 120 órás közösségfejlesztői végzettséget, és átfogó bűnmegelőzési, valamint közlekedésbiztonsági programsorozatok valósultak meg. A projekt kiemelkedő eredménye a helytörténeti kincsek digitalizációja és kiadványokba rendezése, amely hozzájárul ahhoz, hogy a város múltja a jelen közösségének szerves, mindennapi megtartó erejévé váljon. A támogatás hasznosulása kiváló, a fenntarthatóság mind intézményi, mind társadalmi szinten biztosított.

2. Kisbér bemutatása: A helyi identitás történelmi és társadalmi gyökerei

Ahhoz, hogy egy identitásfejlesztő projekt eredményességét vizsgálni tudjuk, elengedhetetlen a beavatkozási terület, Kisbér történeti, gazdasági és kulturális kontextusának mélyreható megismerése. A tanulmányokban rögzített tézis szerint a helyi identitás a település lakóinak közös kultúráján, hagyományain és történelmén alapul, amely a globalizáció korában is elengedhetetlen a szociális megtartóerő szempontjából.

A „Bakony kapuja” és történelmi öröksége Kisbér egy mintegy 7019 hektáron elterülő kisváros Komárom-Esztergom megyében, amely a Bakony és a Vértes hegységeket elválasztó Móri-árokban fekszik. A térség közlekedésföldrajzi csomópont: itt keresztezi egymást a Győr-Székesfehérvár, Komárom-Veszprém és a Tatabánya-Pápa közút. A város történelmi gyökerei mélyre nyúlnak: első okleveles említése 1277-ből származik (IV. László király oklevelében, aki a területet a hántai prépostságnak adományozta), majd 1358-ban Kysbeyr néven jelenik meg. A török hódoltság idején a település teljesen elpusztult, az 1568-as drinápolyi béke után a hódoltság peremvidékeként szabad prédává vált, és lakossága elmenekült. Csak az 1600-as évek elején, balogfalvai Siei János révén kezdődött meg az újratelepülés, a Rákóczi-szabadságharc alatt pedig Vak Bottyán seregei vívtak itt győztes csatát 1706-ban.

A település igazi virágkora 1760-ban kezdődött, amikor a birtok a németújvári gróf Batthyány-Strattmann család tulajdonába került. A Batthyány vagyon dinamikus fejlődést hozott, amelynek eredményeként Kisbér 1797-ben mezővárosi és vásártartási rangot kapott. A 18. század végére (1768 körül) felépült a késő barokk Batthyány-kastély, melynek különlegessége, hogy nem az udvar, hanem a főhomlokzat fordul a bejárat felé. Batthyány Antal József jóvoltából a kastélyt 1794-ben egy 100 holdas, romantikus angolkerttel vették körül, amelyben

a vizet a tó duzzasztó átereszén (zsilipjén) keresztül „zúgóvá” alakították Neptunus szobrával, és megépült az úgynevezett „Pokol” is (egy barlangjáratba torkolló mészkő műrom). E fizikai környezet mind a mai napig meghatározza a város arculatát.

A világhírű lótenyésztés mint az identitás alappillére Kisbér nevét a 19. században a lovassport tette világhírűvé. Az 1848-49-es szabadságharc után az elkobzott Batthyány-birtokon Ritter Ferenc altábornagy javaslatára, Ferenc József császár 1852-es jóváhagyásával megalakult a kispéri ménés. Az angol telivérek importja (pl. Buccaneer 1865-ben) a „Kispéri félvér” kitenyésztéséhez vezetett. A helyi lovas dicsőség csúcsát a Buccaneer és Mineral párosításából 1873-ban született „Kispéri” nevű ló (amely 1876-ban megnyerte az Epsom Derbyt és a párizsi Grand Prix-t, és amelynek ma impozáns köztéri szobor állít emléket a katolikus templom mellett), valamint az 1874-ben Kispéren született, Cambuscan és Waternymph utódja, a „csodakanca” Kincsem jelentette. A Blaskovics Ernő tulajdonában lévő, Hesp Róbert által idomított (és a legendák szerint Csalogány nevű macskájaához végletekig ragaszkodó) Kincsem 54 futamon indult és veretlen maradt. E lótenyésztési múlt a város címerében ma is megjelenik (a felső zöld mezőben egy lovarda, alatta egy vásári mérleg).

Vallási élet és szakrális terek A közösség építőkövei a hitéleti központok. A *Római Katolikus templom* (Szűz Mária tiszteletére) építése 1743-ban indult téglából Szamer Mihály révén, a mai klasszicista formáját pedig az 1810-es és 1819-es földrengések után, Batthyány József támogatásával 1825-ben nyerte el. Később Mohay Attila festett üvegablakaival (1982), Döbrentey Gábor freskóival (1938) bővült. Egy 2011-es földrengés után a helyi összefogás erejét mutatta, hogy 2012-re 33 millió forintból közösen állították helyre a tetőszerkezetet. A *Kispéri Református templom* 2021-ben ünnepelte fennállásának 80. évfordulóját. 1939-ben a Kurucz Gyula lelképásztor vezette közösség 26.000 Pengőből építette Szeghalmy Bálint tervei alapján. Tornyában az I. világháború hőseinek emléket állító, 1923-ban öntött Seltenhofer harang lakik. A templom ökumenikus szellemben működik: evangélikus istentiszteleteknek is helyet ad, és szoros testvérvárosi kapcsolatot ápol a felvidéki Gúta közösségével.

A kiindulási állapot és a projekt céljai (Problémafelvetés) E páratlanul gazdag múlt ellenére a projekt előkészítési fázisában (2018 körül) azonosítható volt a modern kor egyik legnagyobb kihívása: az elidegenedés és a társadalmi kohézió gyengülése. Bár a Kispéri Napok vagy az egyházi ünnepek biztosítottak találkozási pontokat, a 2019. március 22-én, a Wass Albert Művelődési Központban tartott Szakmai Műhely és nyitókonferencia rávilágított a hiányosságokra. Az interjúk és a kerekasztal-beszélgetések során egyértelművé vált, hogy a civil szféra technikai eszközök hiányával küzd, és – ahogy a szakmai beszámoló is rögzítette – *„nincs olyan közösség mozgósító erő, mely összefogná és szervezné a rendezvényeket, lehetőségeket”*. Erre a kihívásra válaszul fogalmazódott meg a projekt célja: egy olyan intézményesített, de mégis alulról szerveződő, az identitást és a bűnmegelőzést is integráló cselekvési program kidolgozása, amely új szintre emeli Kisbér társadalmi tőkét.

3. Megvalósított tevékenységek és módszertan

A konzorcium a projekt során az EFOP-1.3.1-15 „Cselekvő közösségek” (Illyés Zsuzsanna Irén mentorálásával megvalósuló) módszertanára támaszkodva komplex tevékenységrendszer

épített fel. A Támogatási Szerződés 12 közösségi akciót és legalább 30 interjút írt elő, melyet a valóságban a Konzorcium messze túlteljesített.

1. *Kutatás, tervezés és részvételi fórumok:* A folyamat helyzetelemzéssel és 30 db közösségi interjú lefolytatásával indult, amelyből megszületett a Helyi Cselekvési Terv. Hogy a lakosság folyamatosan részt vehessen a döntésekben, a projekt több fórumot és platformot intézményesített:

- Információs Pont: 2018. október 4-én megnyílt a WAMK (Városház tér 1.) épületében egy állandó iroda, amely naprakész tájékoztatást nyújtott a lakosságnak.
- Párbeszédkörök és Kerekasztalok: Amint azt az ide vonatkozó cikk (2019. november) is kiemelte, a Kerekasztalok a problémák megvitatására, a Párbeszédkörök pedig a konkrét önkormányzati és társadalomfejlesztési döntések véleményezésére szolgáltak. Kiemelkedő volt a 2020. május 28-án tartott Helyi Esélyegyenlőségi Fórum, valamint a Támogatói Csoport rendszeres ülései (pl. Tóth László szakmai vezető koordinálásával 2020. június 17-én és 2021. december 2-án), amelyek a döntésekbe történő közösségi bevonást aktiválták.

2. *Helytörténeti értékmérés:* A projekt külön hangsúlyt fektetett az identitást adó múlt feltárására és publikálására. Ennek keretében hiánypótló elektronikus és papíralapú kiadványok jöttek létre (pl. a "Mozaikdarabkák Kisbér város történetéből", "Kisbér kincsei", "Vallásgyakorlás Kisbéren"). Ezek a dokumentumok nemcsak az épített örökséget és a lovas múltat dolgozták fel, hanem kifejezetten a fiatalok helytörténeti edukációját szolgálták.

3. *Közösségi akciók:* A "Civil 7 - Nyitott Ajtók" programsorozatok A civil mozgósítás csúcsát a "Civil 7" hetek jelentették, amelyek a helyi szervezetek teljes spektrumának bemutatkozását tették lehetővé, igazolva a hálózatosodás sikerét:

- 2019. november 5-9.: A hét folyamán bemutatkozott a Fazekas és Rajz szakkör, a Pro Cantata Kórus, tartottak Baba-mama klubot, Senior Örömtáncot, Csipkeverő szakkört, Jógát, Amatőr színjátszó foglalkozást, de KRESZ és biztonságos közlekedési láthatósági bemutatót is tartottak iskolásoknak és felnőtteknek egyaránt.
- 2021. szeptember 21-25.: A "Biztonság Hete" keretében Autómentes Napot tartottak, volt Műhelynyitó a Kiskastélyban, Pályaorientációs napok a WAMK-ban, találkozó Sándor Anikóval, valamint a Cseresznyék Színtársulat előadása. Megvalósult egy nagyszabású verás és közös kerékpártúra is.

4. *Bűnmegelőzés és Biztonságérzet növelése:* A projekt rendkívül innovatív eleme volt, hogy a közösségfejlesztést összekapcsolta a szubjektív biztonságérzettel. A 2019. március 22-i konferencián Dr. Szalay Péter rendőrkapitány az áldozattá válás elkerüléséről, Róth István a polgárőrség szerepéről beszélt. Később, 2019. december 5-én dedikált kerekasztalt tartottak a bűnmegelőzés és az internetkezelés témájában. Emellett professzionális vizuális kampányok is futottak (pl. a "Ne légy áldozat – Tégy ellene!" plakátkampány), amelyek a biztonságos nethasználatra (ne add meg a címed, ne találkozz ismeretlenekkel), valamint a vagyonvédelemre (táskák őrizetlenül hagyása) figyelmeztettek.

4. Célcsoportok elérése és bevonása

A megvalósítás minőségét dicséri, hogy a projekt sikeresen vont be minden korosztályt, megteremtve ezzel a generációk közötti szolidaritást.

- Gyermekek, óvodások, fiatalok: A legfiatalabbakat a Művelődő Közösségek Filmklub érte el a Gyöngyszem Óvodában. 2023 januárjában olyan diafilmeket vetítettek nekik, mint a "Szélike Királykisasszony" vagy a "Mese a hét mesterségről". Érdekes kistérségi szinergia, hogy amíg Kisbéren a TOP projekt a humán fejlesztésre fókuszált, addig a szomszédos Bakonyszombathelyen 320 millió forintból fizikai infrastruktúra-fejlesztés zajlott (egy modern, 65 férőhelyes passzív ház-jellegű óvoda és bölcsőde épült). A két projekt egymást erősítve járult hozzá a Móri-árok térségének népességmegtartó erejéhez.
- Felnőttek, sportkedvelők és a civil szféra: Az aktív korosztály mozgósításának legkiemelkedőbb példája a Kisbéri Spartacus SE 60 éves jubileumi ünnepe volt 2019. augusztus 10-én. A klub – amelynek gyökerei 1957-ig (Kisbéri Sportegyesület), megyei I. osztályú sikerei pedig 1969-ig, Sárdi János edző koráig nyúlnak vissza – hatalmas közösségi ünnepet rendezett. Dr. Tamtom Péter elnök, Fallmann József szakosztályvezető és Sinkovicz Zoltán polgármester vezetésével egy 2:8-ra végződött gálamérkőzést játszottak az FTC Öregfiúk ellen (ahol olyan legendák léptek pályára, mint Rab Tibor vagy Keller József). A rendezvény 11-es rúgó versennyel (Bíró Norbert és Büki Csanád győzelmével) és komoly adománygyűjtéssel párosult, amelyről a hatásvizsgálatnál teszünk említést. Szintén a felnőtteket mozgatta meg a Bozori Zsuzsanna által vezetett „Mozdulj a Városodért” szervezet (pl. a 2019. március 23-i, polgárőrség által biztosított kerékpártúra).
- Időskorúak (Szeniorok): A projekt a társadalom idősödő rétegét is integrálta. A Senior Örömtánc és a nyugdíjas klubok mellett az Őszi Napfény Idősek Otthonában is megrendezésre került a Filmklub (2023. január 26-án, „Kisbéri kisfilmek” vetítésével), amely az emlékek felidézésével erősítette az intézményben élők hovatartozás-érzését.

5. Hatásvizsgálat

A TOP-5.3.1-16-KO1-2017-00005 projekt rávilágított arra, hogy a "puha", humán fejlesztési források hogyan konvertálhatók át mérhető, kemény társadalmi tőkévé.

A számszerűsíthető indikátorok (interjúk, rendezvények, 2 fő 120 órás közösségfejlesztői képzése, szakmai anyagok kiadása) maradéktalanul teljesültek. De ennél fontosabb a minőségi ugrás. A projekt sikeresen megszüntette a kiinduláskor azonosított "szervező erő hiányát". A WAMK információs pontjának és a kerekasztaloknak köszönhetően kialakult egy olyan ökoszisztéma, ahol a rendőrség, az önkormányzat és a civil szféra napi kapcsolatban áll egymással.

Ennek a kohézióknak a legmeghatóbb és legkézzelfoghatóbb bizonyítéka a Spartacus SE jubileumán szervezett jótékonysági akció volt. Az elméleti identitásépítés itt fordult át tettekbe: a sorsoláson nyert (Eszenyi Dávid által elvitt) dedikált FTC labda bevételét a kisbéri bölcsőde

sporteszközeire, míg a licitre bocsátott FTC mez (melyet Péter Norbert nyert meg) bevételét egy tragikus mezőörsi autóbalesetben érintett két kisbéri család megsegítésére ajánlották fel. Ez az összefogás pontosan azt igazolja, amit a Záró Tanulmány is megfogalmaz: *"A sport összehoz, közösségeket teremt és tart meg."* A lakosság ma már nem egymástól független egyének halmaza, hanem egy szolidáris közösség.

6. Fenntarthatóság és jövőkép

A projekt hosszú távú hatásai biztosítottak.

- Szellemi és fizikai infrastruktúra: A WAMK Információs Pontja a jövőben is a helyi tájékoztatás és civil szerveződés központja marad. Az elkészült helytörténeti anyagok ("Mozaikdarabkák") hosszú éveken át szolgálják majd a helyi iskolai oktatást, biztosítva, hogy a fiatalok megismerjék Kisbér dicső (lovas és építészeti) múltját.
- Archiválás és digitális lábnyom: A projekt eseményeit videós formában is archiválták (pl. a YouTube-ra feltöltött "kisberfilm" nevű, videók formájában), amely a jövőbeni disszemináció és a helyi archívum alapja lehet.
- Humán erőforrás: A 120 órás akkreditált képzésen részt vett szakemberek tudása, és a Cselekvő Közösségek mentorhálózati tapasztalata beépült a Városháza és a Művelődési Központ mindennapi működésébe.
- Társadalmi jövőkép: Ahogy a projektet összefoglaló elméleti írás is megfogalmazta: Kisbér jövője azon múlik, hogyan képes a helyi értékeket (a lötenyésztes múltját, az egyházi hagyományokat, a Donner kupa vagy a Zsivótzky Gyula emléktúra sportörökségét) a modern globalizáció és digitalizáció kihívásaival ötvözni. A most felállt civil hálózatok erre garanciát jelentenek.

7. Záró gondolatok

A „Helyi kisközösségek Kisbérhez tartozásának erősítése” jó példája a sikeres Terület- és Településfejlesztési Operatív Programnak. Kisbér Város Önkormányzata és a Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat felismerte, hogy egy település jövőjét nem csak a fizikai térkő és a beton biztosítja, hanem az azt élettel megtöltő, összetartó, a múltját ismerő és a jövőjét közösen tervező helyi társadalom.

A projekt mesterien fűzte össze a helytörténeti értékmentést az innovatív közbiztonsági (rendőrségi-polgárőri) edukációval, és teremtett platformot a legkisebb óvodásoktól kezdve az aktív sportolókon át az idősothonok lakóiig mindenkinek.